

23.10.2019

EOAK/5984/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Piatta Skottman-Kivelä

MAKSULLISET LUOKKARETKET JA TAPAHTUMAPÄIVÄT PERUSOPETUKSESSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli kirjeessään A:n kaupungin B:n koulun rehtorin sekä nimeämiensä opettajien menettelyä asiassa, joka koski erityisesti koulun järjestämiä maksullisia luokkaretkiä ja tapahtumapäiviä kohdassa 3.1 tarkemmin ilmenevästi.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta B:n koulun rehtori antoi selvityksen ja A:n kaupungin opetuspäällikkö lausunnon.

3 RATKAISU

3.1 Kantelu

Kantelijan mukaan hänen lapsensa luokanopettaja sekä rinnakkaisluokan opettaja olivat tammikuussa 2018 lähettäneet vanhemmille Wilma-viestin, jonka mukaan ”suunnitelmassa oli” eräiden luokkien yhteinen keväällä toteutettava luokkaretki Helsinkiin. Viestin mukaan retken hinnaksi tulisi ilman ruokailuja noin 30–35 euroa sisältäen museokäynnin, kaupunkikierroksen, käynnin sisäaktiiviteettipuistossa ja kuljetukset.

Kantelijan tiedusteltua retken rahoituksesta oli rinnakkaisluokan opettaja vastannut seuraavasti:

”Hei! Ymmärrän huolesi. Kysyin asiaa rehtorilta ja kollegoilta. Valitettavasti kaikki luokat joutuvat turvautumaan vanhempien apuun luokkaretkien ja leirikoulujen rahoittamiseksi. Kaupunki ei enää vuosiin ole antanut varoja retkien toteuttamiseen, joten varat on pitänyt pyytää vanhemmilta. Toki vanhemmat voivat järjestää varainkeruutalkoita, mutta opettaja ei voi osallistua varainkeruuseen.

Meillä on siis vaihtoehtona vanhempien organisoima varainkeruu tai maksaa matka itse. Periaatteellisella tasolla peruskoulun tulisi tietenkin olla ilmainen, mutta käytännössä ilman vanhempien omaa rahoitusta emme pääse retkille.”

Edelleen seuranneessa viestinvaihdossa kantelija oli toimittanut opettajalle ja rehtorille Opetushallituksen ohjeen luokkaretkien ja leirikoulujen rahoituksesta ja kertonut näkemyksensä, että tällaisessa ”omakustanteisessa” retkessä, johon aloite tuli lisäksi täysin koulun puolelta, ei toteutunut kaikkien oppilaiden tasa-arvoisen osallistumisen mahdollisuus, eikä vanhempien rahoitukseen osallistumisen vapaaehtoisuus. Kantelijan mukaan hänen viimeisimpään viestiinsä ei ollut vastattu ja retki oli sittemmin ”rangaistuksenomaisesti” peruttu kantelijan lapsen luokan osalta. Kantelija kertoi, että koulussa järjestettiin muitakin tapahtumapäiviä ja esimerkiksi retkiä huvipuistoon niin, että oppilaiden perheet maksoivat ne itse.

3.2 Saatu selvitys

B:n koulun rehtorin selvityksen mukaan B:n koulussa järjestetään vuosittain erilaisia opintokäyn- tejä, retkiä, luokkaretkiä, leirikouluja ja tapahtumapäiviä. Opetussuunnitelmassa on mainittu eri- laiset retket ja tutustumiskäynnit koulun ulkopuolelle ja että opetusta voidaan järjestää myös muualla.

Vuosisuunnitelmaan pyritään syksyllä kirjaamaan tiedossa olevat leirikoulut ja muut vierailut. Lyhyemmät retket ja opintokäynnit selviävät vasta lukukauden aikana ja ne suunnitellaan ta- pauskohtaisesti. Opetushallitus on ohjeistanut kouluretkistä ja leirikouluista. Tämän ohjeistuk- sen pohjalta koulussa on toimittu.

Edelleen selvityksen mukaan opintokäynnit ja koulun ulkopuolella järjestettävä opetus on aina koulun kustantamaa. Leirikouluihin luokkatoimikunnat ovat järjestäneet varainhankintaa. Leiri- koulujen osalta on varmistettu, että kaikki halukkaat pääsevät mukaan, tällöin rahoitusta tulee myös koulusta.

Koulun vanhempainyhdistys hankkii apurahojen muodossa rahoitusta koko koulua koskeviin retkiin ja tapahtumiin. Yleensä linja-autokuljetukset saadaan katettua yhdistyksen saamalla apu- rahoilla. Koulu vastaa muista kuluista.

Rehtorin mukaan yleensä keväällä mahdollisesti järjestettävät luokkaretket huvipuistoihin tai muihin kohteisiin eivät sinällään sisällä opetusta. Yleensä niistä keskustellaan luokittaisissa van- hempainilloissa ja sovitaan myös rahoituksesta. Opettajilla on mahdollisuus järjestää luokkaretki tai olla sitä järjestämättä. Kantelun kohteena olevassa tapauksessa opettajat lähettivät Wilma- viestin suunnitellusta mahdollisesta luokkaretkestä. Kantelijan lapsen luokanopettaja katsoi kui- tenkin, ettei hänellä ollut edellytyksiä suunnitelman eteenpäin viemiseen ja vetäytyi sen toteu- tuksesta. Selvityksessä todetaan myös, ettei viestittely asiassa ollut kaikin puolin onnistunutta.

A:n kaupungin opetuspäällikön lausunnon mukaan A:n kaupunki opetuksen järjestäjänä jakaa vuosittain koulukohtaista määrärahaa, jolla hankitaan koulukirjat- ja tarvikkeet sekä kaluston lisäykset. Määrärahan turvin myös ensisijaisesti järjestään koulun ulkopuolista opetusta, mikä käsittää esimerkiksi retket, leirikoulut ja muut vierailut. Ne ovat osa koulun toimintaa, joten niiden täytyy olla merkittynä vuosisuunnitelmaan.

Opetuspäällikön mukaan kaikkia retkiä ei koulun määrärahalla pystytä järjestämään. Koulu ja kodit sopivat mahdollisesta varojen keräämisestä jo retken suunnitteluvaiheessa. Lukuvuoden alussa tiedossa olevat retket kirjataan koulun lukuvuosisuunnitelmaan, jonka perusopetuksen opetuspäällikkö hyväksyy. Lukuvuosisuunnitelman hyväksymisen jälkeen muille koulun ulko- puolille retkille haetaan yksittäinen hyväksyntä perusopetuksen opetuspäälliköltä.

Edelleen opetuspäällikön mukaan A:n kaupungin perusopetuksessa retkien järjestäminen pe- rustuu Opetushallituksen antamaan ohjeeseen koulujen retkistä. Koulujen retkiä ja tapahtumia voidaan tukea oppilaiden ja huoltajien yhteisesti keräämillä varoilla, mutta varojen kerääminen tulee olla oppilaille ja huoltajille vapaaehtoista. Jokaisella oppilaalla tulee olla mahdollisuus osal- listua koulun opetussuunnitelman ja siihen perustuvan vuotuisen suunnitelman mukaiseen toi- mintaan huolimatta siitä, onko hän tai hänen huoltajansa osallistunut varojen keräykseen.

3.3 Keskeiset oikeusohjeet

Perus- ja ihmisoikeusäännöksiä

Suomen perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa il- man hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskon- non, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän

syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Säännöksessä vahvistetaan, että perusoikeudet kuuluvat myös lapsille yhdenvertaisesti.

Perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaisesti jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 22 § velvoittaa julkista valtaa turvaamaan perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Oikeus maksuttomaan perusopetukseen on turvattu myös useissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Esimerkiksi YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksen (LOS) 28 artikla korostaa maksuttoman perusopetuksen kuulumista kaikille lapsille. LOS 3 artiklan perusteella kaikissa hallintoviranomaisten toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. LOS 2 artiklan mukaan lapsella on oikeus syrjimättömyyteen ilman minkäänlaista lapsen tai hänen huoltajansa ominaisuuksiin tai muihin seikkoihin perustuvaa erottelua, mukaan lukien varallisuuteen perustuva erottelu.

Hallintolaki

Hallintolain 6 §:n mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Lain 7 §:n mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuslain 5 §:n mukaan viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Lain 6 § edellyttää, että koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa syrjiä minkään henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perusopetuksen järjestämistä koskevia säännöksiä ja ohjeita

Perusopetuksen tulee perusopetuslain 2 §:n mukaan edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana. Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella. Saman lain 3 §:n 3 momentin mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa.

Perusopetuslain 31 §:ssä säädetään opetuksen maksuttomuudesta, että opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu materiaali sekä työvälaineet ja työaineet ovat oppilaalle maksuttomia. Vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevilla oppilailla on oikeus saada maksutta muun muassa opetukseen osallistumisen edellyttämät avustajapalvelut ja apuvälaineet. Opetukseen osallistuvalla on myös oikeus maksuttomaan ateriaan, tapaturmien hoitoon (34 §) sekä tietyn edellytyksin myös maksuttomaan kuljetukseen ja majoitukseen (32 § ja 33 §). Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetään oppilaan oikeudesta opiskeluhuoltoon.

Perusopetusasetuksen 9 §:n 1 momentin mukaan opetuksen järjestäjän tulee laatia lukuvuosittain opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma, jossa määrätään opetuksen yleisestä järjestämisestä, opetustunneista ja opetuksen yhteydessä järjestettävästä muusta toiminnasta sekä

työajoista, koulun ulkopuolella annettavasta opetuksesta sekä muista tarpeellisista opetuksen järjestämiseen liittyvistä asioista.

Opetushallitus on tiedotteellaan 20.4.2006 antanut [ohjeet](#) opetuksen järjestäjille retkien ja muun koulun ulkopuolisen toiminnan järjestämisestä perusopetuksessa. Ohjetta on päivitetty 25.5.2016. Ohjeen mukaan opetuksen järjestäjän velvollisuutena on laatia opetussuunnitelmaan perustuva vuotuinen suunnitelma, jossa määrätään muun muassa opetustunneista, työajoista sekä opetuksen yhteydessä annettavasta muusta toiminnasta ja koulun ulkopuolella annettavasta opetuksesta. Opetuksen käsite kattaa näin myös kaikki koulun työaikana toteutetut ja vuotuisen suunnitelmaa kirjatut retket, vierailut ja muun vastaavan koulun ulkopuolella tapahtuvan toiminnan. Näin ne ovat yhdenvertaista koulun toimintaa opetuksen kanssa, joten niiden tulee olla oppilaalle maksuttomia, kuten lainsäädäntö edellyttää.

Opetuksen järjestäjä saa valtionosuutta (tai kotikuntakorvausta) opetustoimen käyttökustannuksiin. Koulujen opetussuunnitelman ja vuotuisen suunnitelman mukaisen retki- ja vierailutoiminnan järjestämisestä aiheutuneet kuljetus- ja pääsymaksukulut ovat osa kunnan opetustoimen kustannuksia. Ylläpitäjän päätösvallassa on siis osoittaa kouluille taloudellisten edellytystensä puitteissa resurssit retkiä, leirikouluja ja vierailuja varten.

Koulussa järjestettävästä rahankeräyksestä ohjeessa todetaan, että koulun opintokäyntejä ja -retkiä, leirikouluja sekä opetukseen liittyviä tapahtumia voidaan tukea oppilaiden ja huoltajien yhdessä keräämillä varoilla. Varojen keruun tulee olla oppilaille ja huoltajille vapaaehtoista. Jokaisella oppilaalla tulee olla mahdollisuus osallistua koulun opetussuunnitelman ja siihen perustuvan vuotuisen suunnitelman mukaiseen toimintaan huolimatta siitä, onko hän tai hänen huoltajansa osallistunut varojen keräykseen. Ohjeessa todetaan, että koulun ulkopuolella annettava opetus on pedagogisesti tärkeää. Lainsäädäntö tai edellä mainitut linjaukset eivät siis estä kouluja järjestämästä retkiä, leirikouluja, vierailuja tai muita tapahtumia.

3.4 Arviointi

Yleistä

Tässä asiassa on kyse perustuslain 6 ja 16 §:ssä kaikille taatusta oikeudesta yhdenvertaiseen ja maksuttomaan perusopetukseen. Kunnilla on niille määrättyjen tehtävien hoitamisessa perustuslain 121 §:n ilmaisemaan itsehallinto-oikeuteen perustuvaa harkintavaltaa, jota rajoittavat perustuslain ja muiden lakien säännökset, yhdenvertaisuuden periaate ja syrjinnän kieltö.

Kunnille opetuksen järjestäjinä ei ole jätetty harkintavaltaa perusopetuksen maksuttomuuden suhteen. Perustuslain 16 §:ssä jokaiselle turvattu subjektiivinen oikeus maksuttomaan perusopetukseen merkitsee sitä, että opetusta on voitava saada ilman oppilaalle aiheutuvia kustannuksia. Opetuksen ohella myös välttämättömien opetusvälineiden, kuten oppikirjojen, on oltava maksuttomia (ks. HE 309/1993 vp). Lisäksi maksuttomuus kattaa tarpeelliset koulukuljetukset ja riittävän ravinnon (PeVM 25/1994 vp). Perustuslain 6 §:n ilmaiseva yhdenvertaisuus tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että kaikilla lapsilla on taloudellisesta asemastaan riippumatta yhtäläinen oikeus maksuttomaan perusopetukseen.

Perusopetuksen maksuttomuutta on arvioitu joissakin ylimpien laillisuusvalvojen aiemmissa ratkaisussa:

- Oikeuskansleri totesi ratkaisussaan (28.11.2014, [OKV/14/1/2014](#)) että omien välineiden vapaaehtoinen käyttö ei ole ristiriidassa peruskoulun maksuttomuutta koskevan perusoikeuden kanssa. Perustuslain 6 ja 16 §:ssä taattu oikeus yhdenvertaiseen perusopetukseen kuitenkin edellyttää minimissään, että kaikilla oppilaille on maksutta käytettävissään laite, joka mahdollistaa opetuksen osallistumisen ja annettujen työtehtävien suorittamisen.

- Apulaisoikeusasiamies katsoi ratkaisussaan (3.3.2015, dnro [3535/4/14](#)), että oppilaan opetusryhmää voidaan muuttaa myös kesken leirikoulun, mutta siitä aiheutuvia kustannuksia ei voida maksuttoman perusopetuksen piirissä periä oppilaan huoltajilta.

- Oikeusasiamies totesi (11.8.2016, dnro [2166/4/15](#)), että perustuslaissa ja perusopetuslaissa käytetty yhdenmukainen muotoilu puhuu voimakkaasti sen puolesta, että koulutapaturmien maksuttomuudelle on annettava sama merkitys kuin muissa perusopetukseen kuuluvissa palveluissa. Laissa maksuttomaksi säädetty oppilaan tapaturman hoito ei saa johtaa siihen, että oppilas tai hänen huoltajansa on ensin itse vastuussa hoitokulujen maksamisesta.

Vuoden 2018 aikana oikeusasiamiehelle saapui useita kanteluja, joissa arvosteltiin kuntien menettelyä perusopetuksen maksuttomuutta koskevissa asioissa. Asiassa EOAK/1120/2018 saatiin Opetushallitukselta ja opetus- ja kulttuuriministeriöltä lausunnot, joissa todettiin muun ohella seuraavaa:

Opetushallitus totesi, koulun ulkopuolella järjestetyssä vuotuisen suunnitelman mukaisessa ja muussa siihen liittyvässä toiminnassa noudatetaan samoja säännöksiä ja määräyksiä kuin muusakin koulun toiminnassa.

Opetuksen järjestäjän tulee osoittaa riittävät resurssit opetuksen järjestämiseen myös koulun ulkopuolella. Varoja voidaan kerätä oppilaiden ja heidän huoltajiensa toimesta, mutta varojen keräämisen tulee perustua vapaaehtoisuuteen. Jokaisella oppilaalla tulee olla yhdenvertainen mahdollisuus osallistua myös koulun ulkopuolella toteutettavaan koulun opetussuunnitelman ja siihen perustuvan vuotuisen suunnitelman mukaiseen toimintaan riippumatta siitä, onko oppilas tai hänen huoltajansa osallistunut varojen keräämiseen kyseistä toimintaa varten.

Opetushallituksen 20.4.2006 antamiin ja 25.5.2016 päivitettyihin ohjeisiin ei sisälly ohjeistusta mahdollisista opetukseen liittyvistä maksullisista retkistä tai muista tapahtumista, koska lähtökohteisesti perusopetus on maksutonta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö viittasi launnossaan perusopetuslain 2 §:ään, jossa nimenomaan todetaan, että opetuksen tavoitteena on turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella.

Opetukseksi katsotaan kaikki perusopetusasetuksen 9 §:n mukaisen suunnitelman mukainen toiminta. Perusopetuksen järjestäjät saavat opetuksen järjestämiseksi rahoitusta sekä kunnan peruspalvelujen valtionosuuslain että opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisesti. Opetuksen järjestäjän tehtävänä on huolehtia varojen käytöstä siten, että niillä voidaan kattaa kaikki opetussuunnitelmaan ja asetuksen 9 §:n mukaiseen suunnitelmaan sisältyvä toiminta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö totesi, että Opetushallitus on toimivaltansa puitteissa antanut [edellä siteeratun] ohjeen kouluissa järjestettävästä rahankeräyksestä. Opetushallituksen ohje tukee perustuslain sekä perusopetuslain ja -asetuksen säännöksiä perusopetuksen maksuttomuudesta. Kuten ohjeessakin todetaan, koulun opintokäyntejä ja -retkiä voidaan ministeriönkin käsityksen mukaan sinänsä tukea oppilaiden ja vanhempien yhdessä keräämillä varoilla. Tällöin on kuitenkin huomattava, että osallistumisen varojen keräämiseen tulee olla vapaaehtoista ja saadut varat tulee käyttää kaikkien oppilaiden hyväksi siitä riippumatta, ovatko kaikki oppilaat tai vanhemmat osallistuneet varojen keräämiseen.

Maksuja perusopetuksessa voidaan kerätä ainoastaan perusopetuslain 31 §:n 3 momentissa mainituissa tilanteissa eli ulkomailla järjestettävässä opetuksessa sekä yksityisen opetuksen järjestäjän järjestämässä vieraskielisessä opetuksessa. Tällöinkin maksujen enimmäismääristä on säädetty opetusministeriön asetuksella (1323/2001).

Opetus- ja kulttuuriministeriön käsityksen mukaan perusopetuksen maksuttomuus on yksiselitteinen niin lainsäädännön kuin Opetus-hallituksen antamien ja 25.5.2016 päivittämien ohjeiden valossa. Retkien ja liikuntapäivien järjestäminen siten, että tarjolla olisi myös maksuton vaihtoehto tosiasiallisesti jakaa oppilaat niihin, joilla on mahdollisuus maksaa osallistumisesta ja niihin, joilla

tätä mahdollisuutta ei ole. Tällainen toiminta ei toteuta perusopetuksen maksuttomuutta eikä myöskään oppilaiden mahdollisuuksia osallistua opetukseen yhdenvertaisesti.

Johtopäätös

Kantelun mukaan B:n koulussa järjestetään retkiä ja tapahtumapäiviä, joihin osallistumisen maksavat perheet itse. Saadussa selvityksessä on korostettu, että A:n kaupungin kouluissa retkien järjestäminen perustuu Opetushallituksen (edellä mainittuun) ohjeeseen. A:n kaupungin perusopetuksen selvityksen mukaan retket ensisijaisesti järjestetään koulukohtaisten määrärahojen turvin, mutta toisaalta selvityksessä on kuitenkin todettu, että kaikkia retkiä ei koulun määrärahalla pystytä järjestämään. B:n koulun rehtori on puolestaan omassa selvityksessään kertonut, että opintokäynnit ja koulun ulkopuolella järjestettävä opetus on aina koulun kustantamaa, mutta luokkaretket eivät sinällään sisällä opetusta ja yleensä niiden rahoituksesta sovitaan vanhempainilloissa. Koulun opettajan kantelijalle lähettämässä viestissä on koulun käytännön tilanteesta todettu, että ilman vanhempien rahoitusta ei retkiä voida toteuttaa.

Saadun selvityksen perusteella A:n kaupungin perusopetuksen käytänteet retkien ja muun koulun ulkopuolisen toiminnan järjestämisessä jäävät näin osin tulkinnanvaraisiksi. En katso olevan aihetta selvittää asiaa enempiä. Totean kuitenkin pitäväni perusopetuksen maksuttomuuden ja oppilaiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta hyvin ongelmallisena, jos koulun aloitteesta kantelussa kuvatulla tavalla suunnitellaan ja toteutetaan osana koulun toimintaa sen työaikana toteutettavia retkiä ja tapahtumia, joiden kustannukset perheiden jo lähtökohtaisesti oletetaan itse osin tai kokonaan kattavan.

Perustuslaissa turvattu subjektiivinen oikeus maksuttomaan perusopetukseen merkitsee sitä, että opetusta on voitava saada ilman oppilaalle aiheutuvia kustannuksia. Jokaisella oppilaalla tulee olla mahdollisuus yhdenvertaisesti ja ilman lisämaksuja osallistua koulun opetussuunnitelman ja perusopetusasetuksen 9 §:n mukaisen suunnitelman mukaiseen toimintaan.

Opetuksen järjestäjän tulee osoittaa riittävät resurssit opetuksen järjestämiseen. Maksuttomuuden vaatimus ei sinänsä estä, että koulun ulkopuolista toimintaa kuten vierailuja ja retkiä tuetaan esimerkiksi huoltajien keräämillä varoilla. Varojen keräämiseen tulee kuitenkin olla täysin vapaaehtoista ja saadut varat tulee käyttää kaikkien oppilaiden hyväksi.

Painotan myös, että kunnalla opetuksen järjestäjänä on velvollisuus olla luomatta käytäntöjä, jotka tosiasiallisesti lisäävät epätasa-arvoa. Yhdenvertaisuuslain 6 § edellyttää, että koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Lain esitöiden (HE 19/2014 vp) mukaan säännös edellyttää, että opetuksen järjestäjä arvioi muun muassa opetustilanteiden tasapuolisuutta. Lisäksi yhdenvertaisuussuunnitelmassa on aiheellista käsitellä koulun ja oppilaitosten mahdollisten syrjivien tapojen, asenteiden ja käytäntöjen tunnistamista ja poistamista.

Kuten Opetushallituksen ohjeessa todetaan, lainsäädäntö tai edellä mainitut linjaukset eivät estä kouluja järjestämästä retkiä, leirikouluja, vierailuja tai muita tapahtumia. Koulun ulkopuolella annettavalla opetuksella luodaan toimintakulttuuria, johon kuuluu vuorovaikutus ja yhteistyö ympäröivän yhteisön kanssa. Retkien ja vierailujen avulla voidaan myös monipuolistaa oppimisympäristöjä ja työtapoja sekä tarjota elämyksiä, jotka innostavat oppilaita osaamisen kehittämiseen. Oppilaiden aktiivisuutta ja oppimaan oppimista edistää se, että opiskelu tapahtuu autenttisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Koulun ulkopuolella annettava opetus on myös omiaan lisäämään oppilaiden hyvinvointia ja osallistuvaa kansalaisuutta.

Vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa korostetaan kaikkien näiden seikkojen tärkeyttä opetuksen toteuttamisessa. Myös valtioneuvoston asetuksessa perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta

(422/2012) todetaan, että oppimisympäristöjen tulee huomioida oppilaiden yksilölliset tarpeet ja tukea yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta.

Vaatus perusopetuksen maksuttomuudesta siis kuitenkin edellyttää myös koulun ulkopuolella annettavan opetuksen tapahtuvan edellä kuvatuilla reunaehdoilla ja niillä resursseilla, mitkä opetuksen järjestäjä opetuksen järjestämiseen osoittaa. Sikäli kuin oppilaiden huoltajat osallistuvat vapaaehtoisesti toimintojen rahoittamiseen, tulee tämän koitua yhdenvertaisesti kaikkien kyseisen ryhmän oppilaiden eduksi riippumatta siitä, osallistuvatko kaikki huoltajat näihin ylimääräisiin kuluihin.

Tiedusteluihin ja viesteihin vastaamisen osalta totean yleisellä tasolla, että perustuslain 21 §:ssä perusoikeutena turvattuun hyvään hallintoon, jota konkretisoidaan hallintolaissa ja erityisesti sen 2 luvussa, kuuluu asianmukainen asiakaspalvelu. Hallintolain 7 §:ssä säädetään lähemmin palveluperiaatteesta ja palvelun asianmukaisuudesta ja lain 8 §:ssä neuvonnasta.

Hyvään hallintoon ja osaltaan myös perusopetuslain 3 §:ssä säädettyyn yhteistyövelvoitteeseen kuuluu muun muassa, että viranomaisille osoitettuihin kirjallisiin tiedusteluihin vastataan asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä. Sikäli kuin kirjeet sisältävät vain esimerkiksi kannanottoja kulloinkin vallitsevaan tilanteeseen tai ovat tulkittavissa lähinnä mielipiteenilmaisuiksi, viranomaiset eivät mielestäni menettele hyvän hallinnon vastaisesti, vaikkei tällaisiin kirjeisiin vastattaisi. Kyse on kuitenkin aina tapauskohtaisesta arvioinnista, eikä vastaamisen kynnystä ole syytä pitää kovin korkeana.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni käsitykset A:n kaupungin Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan perusopetuksen ja sen B:n koulun tietoon vastaisessa toiminnassa huomioon otettavaksi.

Tässä tarkoituksessa lähetän A:n kaupungin Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle ja B:n koulun rehtorille jäljennökset tästä päätöksestäni.